

Ольга Беляк,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янського мовознавства Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, директор ВНЗ «Одеське педагогічне училище» (м. Одеса)

Olga Byelyak,

Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor, Ushynsky South Ukrainian National Pedagogical University (Odesa)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МЕДІАОСВІТИ В УКРАЇНІ THE DEVELOPMENT OF MEDIA EDUCATION IN UKRAINE

У статті розкривається сутність понять «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакомпетентність». Розглядаються заходи, спрямовані на впровадження медіаосвіти в Україні, які є важливими кроками в побудові інформаційного суспільства, розвитку знань, становленні громадянського суспільства. Також на основі аналізу наукових джерел вивчається зарубіжний досвід розвитку медіаосвіти.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність.

The article reveals the essence of the concepts of «mediaeducation», «medialiteracy», «mediakompetentnist». Consider measures to implement media education in Ukraine, which are important steps in building the information society, the development of knowledge, development of civil society. Also based on the analysis of scientific sources studied international experience of media education.

Key words: mediaeducation, medialiteracy, mediakompetence.

В статье раскрывается сущность понятий «медиаобразование», «медиаграмотность», «медиакомпетентность». Рассматриваются мероприятия, направленные на внедрение медиаобразования в Украине, которые являются важными шагами в построении информационного общества, развития знаний, становлении гражданского общества. Также на основе анализа научных источников изучается зарубежный опыт развития медиаобразования.

Ключевые слова: медиаобразование, медиаграмотность, медиакомпетентность.

Сучасна людина живе сьогодні в стрімкому інформаційному потоці серед безліч нових медіа. Безперечно, особистість не може не вдаватися і не усвідомлювати інформацію, але вона має критично відноситися до неї, вміти правильно працювати з нею, відмежовувати потрібну (корисну) від зайвої. Адже сьогодні безліч медіа спрямовані на те, щоб впливати на психіку людини з метою комерції, маніпуляції тощо. Особливо це стосується дітей і підлітків, у яких ще не має життєвого досвіду, вони, перш за все, звертають увагу на зовнішню привабливість, яскравість, емоційність, експресивність, зовсім неусвідомлюючи суті. Тому надзвичайно важливим є те, щоб людина була медіаграмотною, медіакомпетентною, медіосвіченою. Все це має бути сформоване в сім'ї, в ДНЗ, ЗНЗ, ВНЗ, позашкільних навчальних закладах.

На сьогоднішній день медіаосвіта активно функціонує в багатьох країнах світу, таких як Австралія, Велика Британія, Канада, Росія, США, Франція, а також у країнах Скандинавії та Південної Європи. Вперше термін «медіаосвіта» було вжито в 1973 році на засіданні ЮНЕСКО і Міжнародної ради з кіно, телебачення та аудіовізуальної комунікації. Але все-таки деякі дослідники вважають, що першу навчальну програму з медіаосвіти розробив М. МакЛюен у 1959 році.

ЮНЕСКО в ряді документів було визначено сутність медіаосвіти, її напрями та завдання. Отже, медіаосвіта – це навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних мас-медіа, розглядуваних як частина специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці.

Важливим документом у розвитку медіаосвіти було прийнято Європейський парламентом, а саме резолюцію з питань медіаграмотності у світі цифрових технологій (2008 р.). У вказаній резолюції зазначено, що медіаосвіта повинна бути компонентом формальної освіти, доступної всім учням, обов'язковою складовою навчальної програми під час ступеневого шкільного навчання, разом із тим Європейській комісії було рекомендовано внести до програми підготовки педагогів обов'язковий модуль з медіаосвіти» [3].

Питання медіаосвіти та медіаграмотності в Україні сьогодні є надзвичайно актуальними. Освітня політика стосовно порушеного питання розвивається у формі різноманітних заходів.

Так, Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України в 2010 році було розроблено «Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні», яка складається з вихідних положень, основних термінів, мети і завдань медіаосвіти, основних принципів медіаосвіти, пріоритетних напрямів розвитку медіаосвіти, форм медіаосвіти, основних етапів і умов реалізації Концепції [1].

Національна академія педагогічних наук України постійно ініціює проведення заходів щодо впровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес ЗНЗ, ВНЗ, закладів післядипломної освіти. З квітня 2013 року пройшов методологічний семінар НАПН України «Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив», присвячений розгляду широкого кола питань, пов'язаних зі становленням медіаосвіти в Україні, підготовкою дітей до ефективної взаємодії із сучасним інформаційним простором. Загалом протягом всієї роботи методологічного семінару його учасники були зосереджені на колі вирішення стратегічних проблем медіаосвіти в Україні, наголошуючи на необхідності вивчення питання щодо включення дисциплін медіаосвітнього профілю (Медіакультура, Медіаосвіта/ медіаграмотність, Медіапсихологія тощо) до навчального плану професійної підготовки студентів різних спеціальностей у межах комунікативних елементів галузевих стандартів освітньо-кваліфікаційних характеристик спеціаліста (організація особистої діяльності як складової колективної діяльності, вибір стратегії спілкування тощо) і освітньо-професійних програм підготовки спеціаліста (блоків змістових модулів гуманітарної і соціально-економічної підготовки); цілеспрямованого впровадження медіаосвітніх ініціатив, зокрема тих, ефективність яких перевірено науковцями НАПН України, а також підтримки активної участі учнів загальноосвітніх шкіл та студентів у спільному пошуку форм і засобів медіаосвіти, які відповідають потребам молодого покоління.

Так, у Листі МОНмолодьспорту України № 1/9 від 29.03.2013 р. «Про запровадження вивчення курсу «Основи медіаграмотності в навчальних закладах» указується, що відповідно до наказу МОНмолодьспорту України № 886 від 27.07.2011 р. «Про проведення Всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України сьогодні в Україні Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України спільно з Академією української преси, Інститутом соціальної і політичної психології Національної академії педагогічних наук України здійснюється експериментальна перевірка результативності вітчизняної моделі медіаосвіти, відповідних інноваційних технологій у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів, проектів підготовки медіа педагогів до роботи в закладах освіти України.

Крім того, протягом 2011-2012 року для викладачів педагогічних ВНЗ, а також обласних закладів післядипломної освіти, вчителів-координаторів і вчителів ЗОШ працювали постійно діючі тренінги за 54-годинною програмою «Медіаосвіта (медіаграмотність)». Слід зазначити, що відповідно до цього листа, з метою продовження експерименту щодо впровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес навчальних закладів, МОНмолодьспорт України рекомендувало запровадити, починаючи з 2013-2014 навчального року, вивчення курсу «Основи медіаграмотності» в ЗНЗ за рахунок годин вибіркової частини освітньо-професійної програми, в обласних закладах післядипломної педагогічної освіти за відповідними програмами освітньої діяльності курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Важливим кроком було започаткування Інститутом психології ім. Г.С. Костюка разом з компанією «Київстар» (національним оператором мобільного зв'язку) проекту «Безпека дітей в інтернеті» Також було розроблено і впроваджено Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОНУ, Міжнародним благодійним фондом «Академія української преси» навчальної програми для підвищення кваліфікації вчителів та випуск першого підручника «Медіаосвіта та медіаграмотність» для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти.

Серед українських дослідників, які вивчають медіаосвіту В. Бакіров, М. Ватковська, Н. Габор, С. Гончаренко, В. Іванов, Т. Іванова, А. Литвин, Г. Онкович, Б. Потятиник, Г. Почепцов, В. Синьов, М. Слюсаревський, Л. Стародубцева, А.Г. Шевцов, І. Чемерис; А.Хуторський, О.Янишин та ін.

Отже, Концепція впровадження медіаосвіти в Україні є важливим кроком модернізації освіти, що спрямована на побудову в країні інформаційного суспільства, а також на розвиток знань, становлення громадянського суспільства.

У Концепції вказано, що головна мета – сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти заради забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування в них медіаобізнаності, медіаграмотності і медіакомпетентності відповідно до вікових та індивідуальних особливостей.

Крім того, в Концепції розкривається сутність таких термінів: «медіаосвіта», «медіапедагоги», «медіакультура», «медіаобізнаність», «медіаграмотність», «медіакомпетентність», «медіаосвітній рух».

Отже, медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення та ін.), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Метою медіаосвіти є формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних і виробничих колективів, місцевих громад тощо). Головними завданнями медіаосвіти

є формування: медіаімунітету; рефлексії і критичного мислення; здатності до медіаторчості, спеціалізованих аспектів медіакультури.

Основними принципами медіаосвіти визначено: особистісний підхід; перманентне оновлення змісту; орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій; пошанування національних традицій; пріоритет морально-етичних цінностей громадянська спрямованість; естетична наснаженість; продуктивна мотивація. Формами (здійснення її в усіх складових системи безперервної освіти в Україні) медіаосвіти є дошкільна, шкільна, позашкільна, медіаосвіта у вищій школі, батьківська, дорослих, засобами медіа.

Як зазначено в Концепції, основними етапами її реалізації має бути експериментальний етап (2010-2013 рр.); етап поступового укорінення медіаосвіти та стандартизації вимог (2014-2016 рр.); етап подальшого розвитку медіаосвіти та завершення її масового впровадження (2017-2020 рр.).

Необхідними умовами впровадження медіаосвіти в Україні визначено:

- удосконалення нормативно-правової бази взаємодії мас-медіа та освітніх інституцій на всіх рівнях, включення заходів із формування системи медіаосвіти до переліку державних пріоритетів інноваційного розвитку суспільства;
- забезпечення готовності фахівців системи освіти до розв'язання медіаосвітніх проблем і суперечностей, що потребує перебудови звичних форм роботи, удосконалення змісту і форм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, зорієнтованих на випереджувальне ознайомлення з медіаосвітніми інноваціями насамперед шкільних практичних психологів і соціальних педагогів;
- якісне програмно-методичне та інформаційне забезпечення, зокрема створення спільних інформаційних ресурсів, програмне забезпечення роботи віртуальних медіаосвітніх груп і мультидисциплінарних конференцій, створення та адміністрування тематичних медіаосвітніх сайтів;
- активізація міжгалузевої і міжнародної взаємодії, здійснення спільних наукових проектів, проведення круглих столів, міжвідомчих семінарів, конференцій, фестивалів з медіаосвіти.

Отже, медіаосвіта спрямована навчити усвідомлювати, аналізувати, критично осмислювати інформацію; визначати походження джерел інформації та медіатекстів; правильно інтерпретувати медіатексти. Кінцевим результатом медіаосвіти є високий рівень медіаграмотності або медіакомпетентності, що полягає в сукупності мотивів, знань, умінь, можливостей, що сприяють добиранню, використанню, критичному аналізу, оцінюванню, створенню та передачі медіатекстів різних форм, жанрів, а також аналізу складних процесів функціонування медіа в суспільстві [2, с. 10]. Медіаграмотність (критичне бачення», «візуальна грамотність», «технологічна грамотність», «інформаційна грамотність», «комп'ютерна грамотність» є результатом медіаосвіти, вивчення медіа, здатність експериментувати, інтерпретувати, аналізувати та створювати медіапродукцію (медіатексти).

Дж. Поттер виділяє ключові рівні медіа грамотності, серед яких:

- осягнення основних положень (розуміння, що це відбувається не з ним/нею);
- усвідомлювання мови (розпізнавання мовного звучання та ототожнювання значень слів);
- усвідомлювання викладеної інформації (відрізнення вигадки від того, що може бути в реальності, вирізання реклами тощо);
- розвиток скептицизму (оцінювання можливої брехні в рекламі, чітке розуміння, що подобається, а що ні, вміння побачити смішне в некомпічних героях);
- інтенсивний розвиток (потужна мотивація до пошуку конкретної інформації, вироблення чітких наборів інформації, якій надається перевага, високий рівень розуміння корисності отриманої інформації);
- емпіричне вивчення (пошук різних форм подання контенту та переказів, пошук сюрпризів і нових емоційних, моральних реакцій та почуттів);
- критичне оцінювання (сприймання повідомлень такими, якими вони є, й подальше оцінювання у відповідному середовищі, глибоке й детальне розуміння історичного, економічного та художнього контекстів систем, представлених у повідомленні, здатність уловлювати нюанси в поданні інформації та відмінність від форми подання інших повідомлень на цю тему, здатність зробити висновки про сильні та слабкі сторони повідомлення);
- соціальна відповідальність (розуміння, що певні повідомлення позитивніше впливають, ніж інші; усвідомлення, що чиясь власна думка впливає на суспільство, й не важливо, як сильно; визнання, що існують певні способи, завдяки яким особистість може конструктивно вплинути на суспільство).

Отже, з вищесказаного можна зробити висновки, що на сьогодні в Україні є певні теоретичні розробки і практичні досягнення з медіаосвіти, але необхідний час для того, щоб реалізувати всі завдання, отримавши насправді позитивний результат.

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/konceptsiya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>.
2. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упоряд. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; за наук. ред. В.В. Пізуна. – К.: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
3. European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world (2008/2129(INI)) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//EN>.